KONCEPT ENGLESKOG JEZIKA STRUKE

Jelena Rajović

Akademija strukovnih studijakosovsko-metohijska,
Leposavić, Srbija
gvozdena2001@yahoo.com

Marija Vuković

Fakultet za saobraćaj, komunikacije i logistiku Budva,
Budva, Crna Gora
mariavukov@gmail.com

Jelena Lekić

Univerzitet u Novom Pazaru,
Novi Pazar, Srbija
jelenaklekic@gmail.com

Apstrakt

Engleski jezik struke kao osnovno sredstvo internacionalne poslovne komunikacije, predmet je interesovanja lingvista još od šezdesetih godina prošlog veka. Ovako duga tradicija zavređuje pažnju, posebno ako imamo u vidu činjenicu da se engleski jezik struke dugo proučavao u kontekstu opšteg engleskog jezika. Cilj ovog rada je da se ukaže na važnost engleskog jezika struke, posebno danas u 21. veku kada razvoj nauke i tehnologije dostiže svoj vrhunac. U radu je prikazan koncept engleskog jezika struke koji obuhvata glavne osobine engleskog jezika, teorije i kontekste u kojima se koristi.

Ključne reči: engleski jezik struke, opšti engleski jezik, koncept, definicija.

THE CONCEPT OF THE ENGLISH LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES (ESP)

Abstract

The English language of profession, as the basic means of international business communication, has been the subject of interest of linguists since the 1960s. Such a long tradition deserves attention, especially if we keep in mind the fact that the English language of profession has long been studied in the context of general English. The aim of this paper is to point out the importance of the English language of profession, especially today in the 21st century when the development of science and technology reaches its peak. The paper presents the concept of the English language of the profession, which includes the main features of the English language, theories and contexts in which it is used.

Keywords: English language of profession, general English language, concept, definition.

JEL codes: Z13

UVOD

Period koji je usledio posle Drugog svetskog rata doneo je promene ne samo na ekonomskom, političkom i društvenom planu, već je uticao na promenu svesti ljudi o važnosti komunikacije i razmeni ideja. Razumevanje kretanja na svetskoj ekonomskoj sceni bilo je ključno za razvoj jedne države, a poznavanje stranog jezika otvorio nove perspektive za mobilnost i saradnju na svim poljima ljudske delatnosti. Engleski jezik je preuzeo primat nad svim ostalim jezicima i postao *lingua franca* međunarodne komunikacije (Lukač-Zoranić, 2013). Činjenica da je većina tehničko-tehnoloških inovacija dolazilo iz zemalja engleskog govornog područja uslovlila je ovakav status engleskog jezika, a samim tim i povećala interesovanja ljudi da ga uče i usavršavaju. Mnoge evropske i svetske zemlje prepoznale su značaj engleskog jezika i u cilju održanja kontinuiteta i osiguranja kvaliteta, uključile su ga u nastavni plan i program svih nivoa obrazovanja.

Potreba da se ostvari kvalitetna komunikacija na poljima koja uključuju ljudske delatnosti, bez obzira na domen kome pripadaju, dovela je i do izdvajanja posebnog oblika engleskog jezika iz koncepta opšteg engleskog jezika, poznatog kao engleski jezik struke (EJS) (English for specific purposes). Dugo godina je engleski jezik struke izučavan u svetlu opšteg engleskog jezika. Međutim, kako svaka struka ima sebi svojstven kontekst i način na koji iskazuje svoje ideje, logično je da će imati i medijum kroz koji će te ideje i realizovati, a to je upravo jezik struke. Do ove promene došlo je šezdesetih godina prošlog veka, perioda kada je počeo napredak i razvoj engleskog jezika struke, čija uloga ni u 21. veku rapidnog razvoja nauke i tehnologije postaje još značajnija (Williams, 2014).

Osnovni cilj engleskog jezika struke je da onima koji ga uče pomogne u komunikaciji u nastavi gde se ovakav vid jezika izučava, odnosno na radnom mestu gde se ogleda njegova praktična primena (Widodo, 2016). Povećana migracija radnika iz jedne zemlje u drugu, unapređenje prvenstveno ekonomskih ali i političkih odnosa zemalja, želja da se prate trendovi u razvoju nauke i tehnologije, samo su neki od razloga koji ukazuju na potrebu postojanja engleskog jezika struke kao takvog.

Cilj ovog rada je da ukaže na važnost engleskog jezika struke na globalnom nivou, na teorije koje ga definišu, koncept koji pokriva i osobine koje ga izdvajaju iz oblasti opšteg engleskog jezika.

ISTORIJSKI RAZVOJ ENGLESKOG JEZIKA STRUKE

Jezik struke kao poseban koncept nastave jezika datira još iz perioda grčkog i rimskog carstva, kao potreba da se ostvari komunikacija među nosiocima istih delatnosti (Dudley-Evans and ST Johns, 1998:1). Engleski jezik struke počinje da se razvija u periodu posle Drugog svetskog rata, ne kao planirani i koherentan pokret već kao reakcija na rastuće potrebe industrije, privrede, i sličnih delatnosti (Hutchinson and Waters 1987: 6). Generalno, mogu se definisati tri razloga pojave EJS: stvaranje Novog sveta, revolucija u lingvistici i nastava orijentisana na učenika. Novi svet nastao nakog Drugog svetskog rata odnosi se na rapidan porast svih ljudskih aktivnosti u domenu nauke, ekonomije i tehnologije, što je uslovlilo potrebu za

jezikom koji će postati sredstvo međunarodne komunikacije. Engleski jezik je preuzeo primat nad ostalim jezicima usled činjenice da su inovacije uglavnom dolazile iz zemalja engleskog govornog područja. Ovakav sled događaja doveo je do stvaranja nove generacije učenika koji su znali pravi razlog zbog kojeg su želeli da uče jezik, bilo da se radi o popunjavanju obrazaca za isporuku robe ili o razumevanju naučnih dostignuća koja su prezentovana upravo na engleskom jeziku.

Shvatajući vrednost pojave novih kretanja na polju lingvistike koje su podrazumevale engleski jezik struke, lingvisti su počeli da posvećuju svoja istraživanja pitanju upotrebe jezika u stvarnim situacijama. Ovo je prvenstveno podrazumevalo situacije koje su se odnosile na aktivnosti vezane za ljudske delatnosti, a koje su zahtevale upotrebu engleskog jezika. Engleski jezik koji je bio sredstvo komunikacije inženjera, ekonomista, pilota, doktora mogao se definisati analizom lingvističkih osobina koje su odražavale jezik koji su koristili na radu ili na studijama. Ovakav pristup doveo je i do promena koncepta nastave engleskog jezika na globalnom nivou, pri čemu se nastava engleskog jezika struke usmerava na unapređenje komunikacije učenika za realizovanje njihovih potreba u domenu rada ili nastave (Widodo 2016).

Promene u svetu uslovile su i promene u nastavi engleskog jezika, posebno uključivanjem engleskog jezika struke u nastavu kako u srednjim stručnim školama tako i na fakultetima. Nastava EJS odnosi se na realizaciju nastavnih aktivnosti iz domena jezika radi ispunjenja posebnih jezičkih potreba onih koji uče engleski jezik. Dakle, jezičke potrebe učenika kao glavni cilj nastave engleskog jezika uslovile su nastanak metodološkog pristupa koji je usmeren na učenike. Do tada, tradicionalni vid nastave jezika bio je fokusiran na učenje gramatičkih pravila u upotrebi jezika, međutim, pojava koncepta EJS ne samo da je postavila novi cilj nastave već je i dovela do reorganizacije kompletnog nastavnog procesa, u smislu uvođenja novih nastavnih i metodoloških koncepata a sve u skladu sa kontekstom date struke.

U ovom kontekstu, spomenimo i stavove Kenedi i Balito (Kennedy & Balitho, 1984) koji smatraju da se faktori nastanka engleskog jezika struke mogu pripisati i trenutku kada su strani jezici uključeni u državne obrazovne programme, što se posebno odnosi na engleski jezik, kao i porast mobilnosti radnika i lakšeg korišćenja naučno-tehničke literature pisane na engleskom jeziku.

ENGLESKI JEZIK STRUKE I OPŠTI ENGLESKI JEZIK

U prethodnim razmatranjima istakli smo da se engleski jezik struke dugo godina proučavao kroz koncepte opšteg engleskog jezika. Kada su lingvistički krugovi uočili važnost EJS, istraživanja su krenula u smeru ispitivanja konkretnih osobina koje EJS izdvajaju iz koncepta opšteg engleskog jezika. Međutim, i na ovom polju došlo je do sukobljavanja mišljenja i stavova u pogledu sličnosti i razlike engleskog jezika struke i opšteg engleskog jezika.

Jezik struke odlikuje se nizom specifičnih odlika koji ga odvajaju od opšteg jezika, pri čemu svaki moderan jezik sadži stručne jezike ali ne kao samostalne koncepte ili samostalne jezike, već kao poseban upotrebnii varijeteti datog jezika sa zajedničkim jezgrom kojeg čini opšti jezik (Bugarski, 1988:20-21).

Vidovson (Widdowson, 1983:6) smatra da se ova dva koncepta bitno razlikuju, pri čemu EJS isključivo služi za konkretnu obuku i ograničen je na određene kompetencije dok nastava opšteg engleskog jezika ima edukativnu funkciju čiji je cilj razvoj opštih kompetencija. Po njegovom mišljenju, osnovne osobine opšteg engleskog jezika ogledaju se u njegovoj fokusiranosti na edukaciju, činjenicu da je nemoguće predvideti buduće potrebe učenika što čini sadržaj nastave težim što uslovljava da sadržaj nastavnog plana i programa opšteg engleskog jezika ima veću težnu. Sa druge strane, ono što odlikuje nastavu EJS je fokus na obuku, engleski jezik koji će se koristiti u posebnom kontekstu struke, lakši odabir nastavnog materijala, sadržaj nastavnog plana i programa koji mora biti u skladu sa kontekstom struke i sticanje ograničenih kompetencija u nastavi.

Sličnog su stava i Hačison i Voters (Hutchinson & Waters, 1987) koji smatraju da se dva koncepta teorijski ne razlikuju ali da razlike postoje u praksi. EJS ne predstavlja posebnu vrstu jezika niti podrazumeva posebnu nastavnu metodologiju kao ni primenu posebnog nastavnog materijala.

Basturkmen (2006:18) u kontekstu EJS vidi jezik koji se uči samo da bi se naučio niti zarad sticanja opšteg obrazovanja, već da bi utabao put ka boljoj jezičkoj kompetenciji u akademskom, profesionalnom i radnom okruženju. Nastava opšteg engleskog jezika, po njenom mišljenju (ibid:9) kreće se od određene do neodređene tačke, dok EJS usmerava učenje jezika na poznato odredište u cilju postizanja određenih ciljeva.

Engleski jezik struke namenjen je zadovoljenju jezičkih potreba učenika u pogledu upotrebe jezika za potrebe struke i neraskidivi je deo stvarnog sveta učenika, odnosno, sastavni je deo stručnih tema koje su važne učenicima. „Osnovni cilj engleskog jezika struke jeste da omogući da učenici podjednako dobro funkcionišu kako na radnom mestu tako i na fakultetu, gde će im engleski jezik služiti kao medijum za komunikaciju“ (Widodo, 2016). Karakteristika koja pravi razliku između engleskog jezika struke i opšteg engleskog jezika jeste i stručna terminologija. Posebna terminologija se koristi u određenim uslovima i kontekstu uslovljenom grupom ljudi koja pripada datoj profesiji. Učenici koji su dobro „potkovani“ znanjem iz opšteg engleskog jezika, posebno u pogledu fonda reči, ne moraju nužno da poznaju i specifičan vokabular koji dato polje struke koristi (Cigan & Kordić, 2013).

OSOBENOSTI ENGLESKOG JEZIKA STRUKE

Nastava engleskog jezika struke određena je prvenstveno potrebama učenika u pogledu upotrebe engleskog jezika. Prema tome, nastava EJS obuhvata posebne nastavne programe koji su namenjeni za razvoj komunikativne upotrebe engleskog jezika u kontekstu date struke. Engleski jezik struke poseduje niz osobina na osnovu kojih se i izdvaja kao poseban koncept, a koje su različito definisane u lingvističkim krugovima koji se bave ovom problematikom.

Upotreba autentičnih materijala, usmerenost na namenu i usmerenost na učenika tri su ključne osobine koje navodi Karver (Carver, 1983). Autentični nastavni materijal održava simulirane ili stvarne situacije na osnovu kojih učenici uče jezika, a upotreba jezika u realnom svetu je autentična. Usmerenost ka nameni ukazuje na važnost

konteksta i nastavnog procesa čiji sadržaji usmeravaju učenike da koriste jezik u stvarnim, autentičnim situacijama u skladu sa njihovim potrebama. Usmerenost na učenika oslikava kontekst u kojem je učenik u stvari korisnik, to jest, koji će engleski jezik koristiti u stvarnom svetu za potrebe struke.

Dadli-Evans i St. Džon (Dudley, Evans & St. John, 1998: 4) razlikuju dve glavne osobine EJS- apsolutne i promenljive. Apsolutne osobine obuhvataju: a) Engleski jezik struke definisan je tako da ispuni posebne potrebe učenika; b) EJS koristi metodologiju i aktivnosti discipline kojom se bavi; c) EJS je fokusiran na gramatiku, leksiku, rečnik, veštine, diskurs i žanr koji su prikladni ovim aktivnostima. Promenljive osobine su: a) engleski jezik struke može biti kreiran za posebne discipline; b) u posebnim situacijama nastave jezika, engleski jezik struke može koristiti metodologiju drugačiju od one koja se koristi u nastavi opšteg engleskog jezika; c) engleski jezik struke je najčešće namenjen odraslim učenicima, bilo onima koji pohađaju visokoškolsko obrazovanje ili onima kojima je neophodan u profesionalnom radu. Isto tako, može biti kreiran i za potrebe učenika srednjih škola; d) engleski jezik struke u većini slučajeva namenjen je za učenike srednjeg ili naprednog nivoa znanja jezika. Nastava engleskog jezika struke u većini slučajeva podrazumeva da su učenici upoznati sa osnovama jezičkog sistema, ali se može koristiti i sa onima koji se po prvi put susreću sa njim.

Bugarski (1988:20) jezik struke smatra varijetatom jenog jezika kao specifičnom vidu “upotrebe toga jezika, koji služi pojmovno-terminološkom konstituisanju neke struke (u smislu radne ili naučne oblasti) i komuniciranju unutar te struke”. Manbi (Munby, 1981:116), jedan od najvećih teoretičara engleskog jezika struke, kaže da je nastava engleskog jezika struka prevashodno određena kreiranjem nastavnog plana i programa i nastavnog materijala na osnovu analize komunikativnih potreba učenika. Da je osobina EJS razlog učenja jezika koji određuje sadržaj i metode koje se trebaju primeniti u praksi EJS mišljenje je Hačisona i Votersa (Hutchinson & Waters, 1987:19). Po njihovom mišljenju, ljudi mogu istovremeno biti u radnom odnosu i studirati, što u većini slučajeva ukazuje da trenutna potreba učenja jezika može imati i dugoročni karakter, odnosno ono naučeno se može primeniti i kasnije, u praksi.

Radenković-Šošić i Božović (2012:469) ukazuju na karakteristike EJS koje se odnose na specifičnost nastavnog proces i udžbenike koji se koriste u nastavi EJS. Autorke smatraju da nastava engleskog jezika struke zahteva izbor adekvatnih udžbenika i drugog nastavnog materijala, čiji sadržaj je usklađen sa ciljevima nastave i potrebama učenika.

Na osnovu prethodno iznesenih teorija, zaključujemo da je koncept engleskog jezika struke zasnovan na principu zadovoljenja potreba učenika. Naime, primarna osobina koje engleski jezik struke izdvaja od ostalih grana nastave engleskog jezika jeste analiza potreba učenika na osnovu koje saznajemo koje su to konkretne potrebe učenika u nastavi engleskog jezika struke i šta žele da postignu sa znanjem koje steknu (Dudly-Evans, 1998; Robinson, 1991).

Analiza potreba u okviru engleskog jezika struke može utvrditi jezičke potrebe učenika, posebno u pogledu potreba koje se odnose na određenu struku. Mnogi lingvisti koji se bave ovim pitanjem smatraju da je analiza potreba preduslov za kreiranje i sprovođenje nastave engleskog jezika struke, a samim tim i za kreiranje planova i programa i nastavnog materijala (Hutchinson and Waters 1987; Dudley-

Evans & St Johh, 1998). Robinsonova (Robinson, 1991:2) napominje da postoje razlike između jezičkih potreba učenika koji se prvi put susreću sa strukom i jezičkih potreba postojećih stručnjaka u datoj oblasti kojima je neophodno samo usavršavanje engleskog jezika struke. Naime, učenici stručnih škola (bilo srednjih ili fakulteta), uporedo sa sticanjem znanja iz domena struke za koju se školuju stiču i znanje iz engleskog jezika struke. Za ovakav vid nastavne neophodno je postojanje korelacije između stručnih predmeta i engleskog jezika struke, a u cilju postizanja efikasnijih ishoda učenja.

Analiza potreba ima za cilj da što približnije odredi smernice koje će biti primenjene u nastavnom procesu engleskog jezika određene struke. Potrebe koje se definišu analizom obuhvataju ne samo potrebe učenika, već i potrebe ostalih aktera uključenih u nastavni process, nastavnika i potencijalnih poslodavaca. Analiza potreba nam omogućava da jasno i precizno definišemo potrebe za učenjem jezika određene ciljne grupe na onovu kojih definišemo nastavni plan i program, metodologiju, didaktička sredstva ali i leksički, gramatički i diskusni sadržaj nastave.

Kao što smo već rekli, potrebe se mogu analizirati u odnosu na sve učesnike nastavnog procesa zarad dobijanja jasnijeg koncepta nastave. Kada su u pitanju potrebe učenika, Hačison i Voters (Hutchinson & Waters, 1987) razlikuje dva tipa potreba: ciljne i potrebe učenja. Ciljne potrebe definišu pitanja koja se odnose na potrebe, nedostatke i želje u pogledu učenja jezika. Potrebe se odnose na trenutnu situaciju, odnosno, šta učenik mora da zna da bi bio uspešan akter u trenutnoj situaciji koja zahteva znanje engleskog jezika. Ovo se obično odnosi na kontekst učionice, dakle, znanje koje je potrebno za ostvarivanje efikasne komunikacije u učionici. Nedostaci se odnose na jaz koji postoji između nivoa znanja jezika koji zahteva trenutna situacija i nivoa znanja jezika samog učenika. Odnosno, koje jezičke veštine učenik želi da usavrši u odnosu na znanje koje trenutno poseduje a koje se odnose na jezik struke. Želje se odnose na ono šta bi učenik želeo da nauči. Potrebe učenja bave se pitanjem koje znanje i sposobnosti su neophodne učeniku u cilju postizanja nivoa kompetentnosti koji zahteva trenutna situacija.

Potrebe mogu biti subjektivne i objektivne (Nation & Macalister, 2010:25; Brindly, 1989:70). Objektivne potrebe se odnose na same učenike – kako i u kojoj meri koriste jezik u svakodnevnoj komunikaciji, nivo znanja jezika i barijere sa kojima se susreću. Subjektivne potrebe se odnose na okruženje u kojem se učenik nalazi, odnosno uči – ličnost učenika, samopouzdanje, stavovi, želje i očekivanja u pogledu učenja engleskog jezika – lični kognitivni stav i strategije učenja.

ZAKLJUČAK

Na osnovu svega navedenog u radu, možemo zaključiti da se Engleski jezik struke treba izučavati kao posebna celina. Poznavanje i upotreba engleskog jezika je, u odnosu na svoju upotrebu i rasprostranjenost, postalo skoro pa obavezno za zapošljavanje. Poznavanje rečnika struke, odnosno terminologije koja će se koristiti u određenim poslovnim poljima, je svakako ono što je neophodno.

Engleski jezik struke kao poseban segment izučavanja je neophodan za sve one kojima je poznavanje engleskog jezika potreba za obavljanje određenih poslovnih delatnosti.

BIBLIOGRAFIJA

1. Đolić, S (2013). Globalizacija i menadžment u nastavi stranih jezika: Engleski jezik na početku III milenijuma. Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet.
2. Ignjačević, A (2008). Anđelka Ignjačević. „Specifičnosti nastave stranog jezika struke“. *Nastava i vaspitanje*, 57(2), 152-156
3. Williams, C. (2014). The future of ESP studies: building on success, exploring new paths, avoiding pitfalls. *ASp. larevue du GERAS*, (66), 137-150.
4. Widodo, H. P. (2016). Teaching English for specific purposes (ESP): English for vocational purposes (EVP). In *English language teaching today* (pp. 277-291). Springer, Cham.
5. Dudley-Evans, T. and St Johns, M. J. (1998) *Developments in ESP a MultiDisciplinary Approach* Cambridge: Cambridge University Press.
6. Hutchinson, T. and Waters, A. (1987) *English for Specific Purposes* Cambridge: CUP
7. Kennedy C. and R. Bolitho. 1984. *English for specific purposes*. London: MacMillan Press Ltd.
8. Widdowson, H. G. 1983. *Learning Purpose and Language Use*. Oxford: Oxford University Press
9. Bugarski, R. (1988). Jezik struke kao lingvistička i pedagoška kategorija, U: Kovačević J. (ur.) *Nastava stranog jezika kao jezika struke u srednjem, višem i visokom obrazovanju*. Čačak: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, 20-26.
10. Basturkmen, H. (2006). *Ideas and Options in English for Specific Purposes*. London and New jersey: ESL and Applied Linguistic Professional Series: Eli Hinkel, Edition
11. Cigan, V., & Kordić, L. (2013). The role of ESP courses in general English proficiency. *Linguistica*, 53(2), 153-172.
12. Carver, D. (1983). Some propositions about ESP. *The ESP journal*, 2(2), 131-137
13. Dudley-Evans, T., St John, M. J., (1998). *Developments in English for specific purposes: A multi-disciplinary approach*. Cambridge university press.
14. Munby, J. (1981). *Communicative syllabus design: A sociolinguistic model for designing the content of purpose-specific language programmes*. Cambridge University Press.
15. Radenković Šošić, B. i J. Božović, (2012). Uloga prevođenja u nastavi stručnog jezika, *Savremena proučavanja jezika i književnosti, Zbornik radova sa III naučnog skupa mladih filologa Srbije održanog 12. marta 2011. godine, godina III, knjiga 1*. Kragujevac: Filum, 469-473
16. Robinson, P. C. (1991). *ESP today: A practitioner's guide*. Hemel Hempstead: Prentice Hall
17. Macalister, J., & Nation, I. S. P. (2010). *Language curriculum design*. Routledge.
18. Brindley, G. (1989). *Assessing achievement in the learner-centred curriculum* (Vol. 5). NCELTR, Masquarie University, Sidney
19. Lukač-Zoranić, A. (2013). Kultura i jezik u poslovnoj komunikaciji. *Ekonomski izazovi*, (03), 161-169.

RESUME

Based on all the above, we can conclude that the English language of study should be studied as a separate unit. Knowledge and use of the English language, in relation to its use and prevalence, has become almost mandatory for employment. Knowledge of the vocabulary of the profession, ie the terminology that will be used in certain business fields, is certainly what is necessary.

English as a special segment of study is necessary for all those who need to know English to perform certain business activities.